

INTEGRATSIOONI MONITOORING 2011

KULTUURIMINISTEERIUM

Sisu

Sissejuhatus

Järeldused (valik):

Tööturg. Haridus. Meedia ja inforuum.

Kodanikuühiskond.

Triin Vihalemm

Lõimumispoliitika(te) siht ja sidusrühmad,
lõimumisprotsessi arengustsenaariumid.

Marju Lauristin

Arutelu

Integratsiooni
monitooring
2011

20.03.2012

Sissejuhatus

- Uuringu eesmärk - oluliste lõimumisvaldkondade ja sihtrühmade kaardistus ja sisendi pakkumine uuele riiklikule lõimumiskavale (2014 – 2020).
- Statistiliselt esinduslik üle-Eestiline küsitlus (N=1400 15–74 aastat, 607 eestlast ja 802 teiste rahvuste esindajat)
- Kvalitatiivuuring eri sihtrühmade esindajatega
- Aruandes valdkondlik ja sihtrühmapõhine lähenemine
- Kokkuvõttes nii EIM 2011 kui teiste uuringute järelused, neist tõukuvad soovitused ja teoreetilised stsenaariumid n.ö. ajurünnaku esimene faas – ideede väljapakkumine

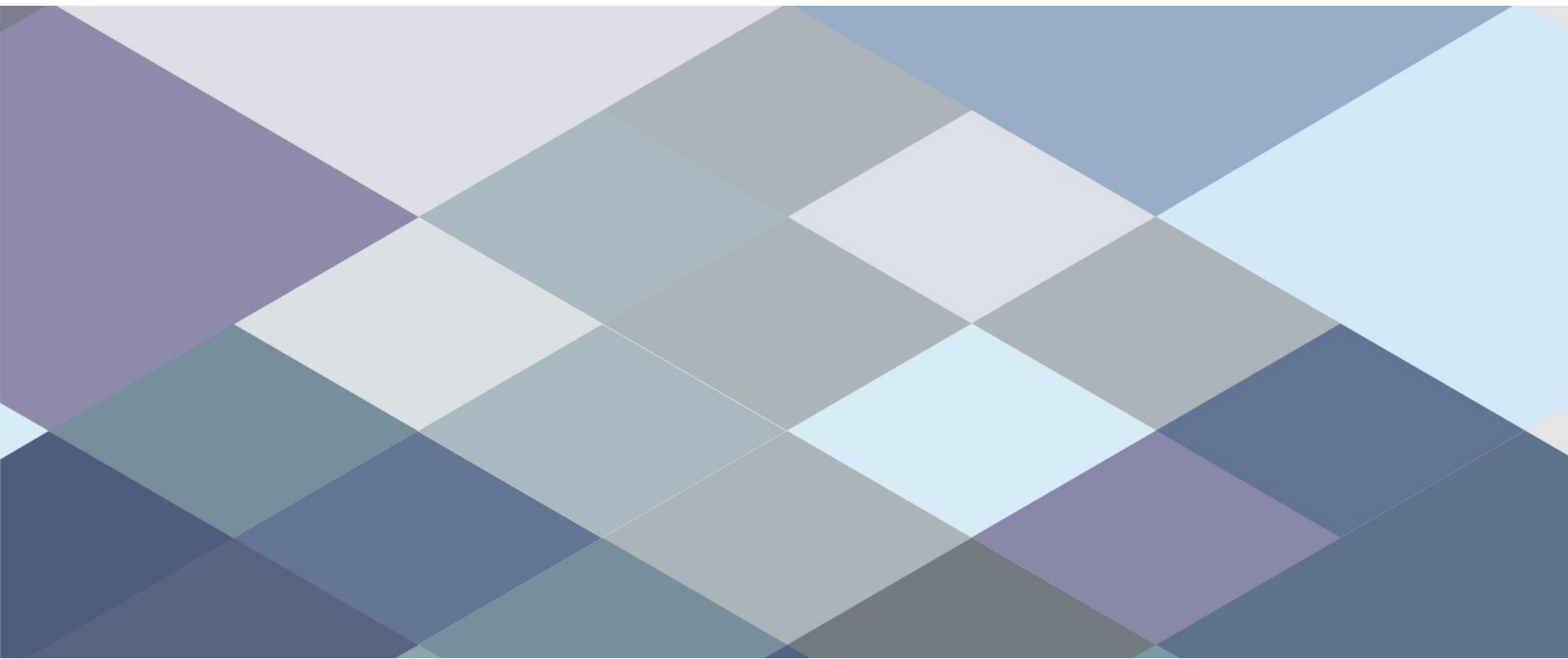
2008. ja 2011. aasta

- **Lõimumisprotsessis toimunud kvalitatiivsed, mitte kvantitatiivsed nihked**
 - ✓ lõimumisindeks: keelelist, õiguslikku ja poliitilist lõimumist mõõtev koondtunnus
 - ✓ selle alusel mõõtes võib vähemasti keskmiselt lõimunuks lugeda ligikaudu **61%** Eesti teistest rahvustest elanikkonnast
 - ✓ täielikult või tugevalt lõimunuid **27,5% → 32%**
 - ✓ lõimumata **7,5% → 13%**
- **Võrreldes 2007 / 2008 aastaga suur pessimism ja usaldamatus taandumas. Näiteks on kasvanud:**
 - ✓ Eesti kodakondsuse soov määratlemata kodakondsusega Eesti elanike seas: **51% → 64%**
 - ✓ Eesti pidamine ainsaks kodumaaks teiste rahvuste esindajate seas: **66% → 76%**
- **Eestlaste hoiakud teiste rahvuste esindajate kaasamise suhtes on muutunud veidi positiivsemaks**
 - ✓ “mitte-eestlaste kaasamine Eesti majanduse ja riigi juhtimisse on Eestile kasulik” **64% → 70%**
- **Rahvuslikul pinnal ebavõrdse kohtlemise kogemus teiste rahvuste liikmete seas on vähenenud 49% → 20%**

Seega....

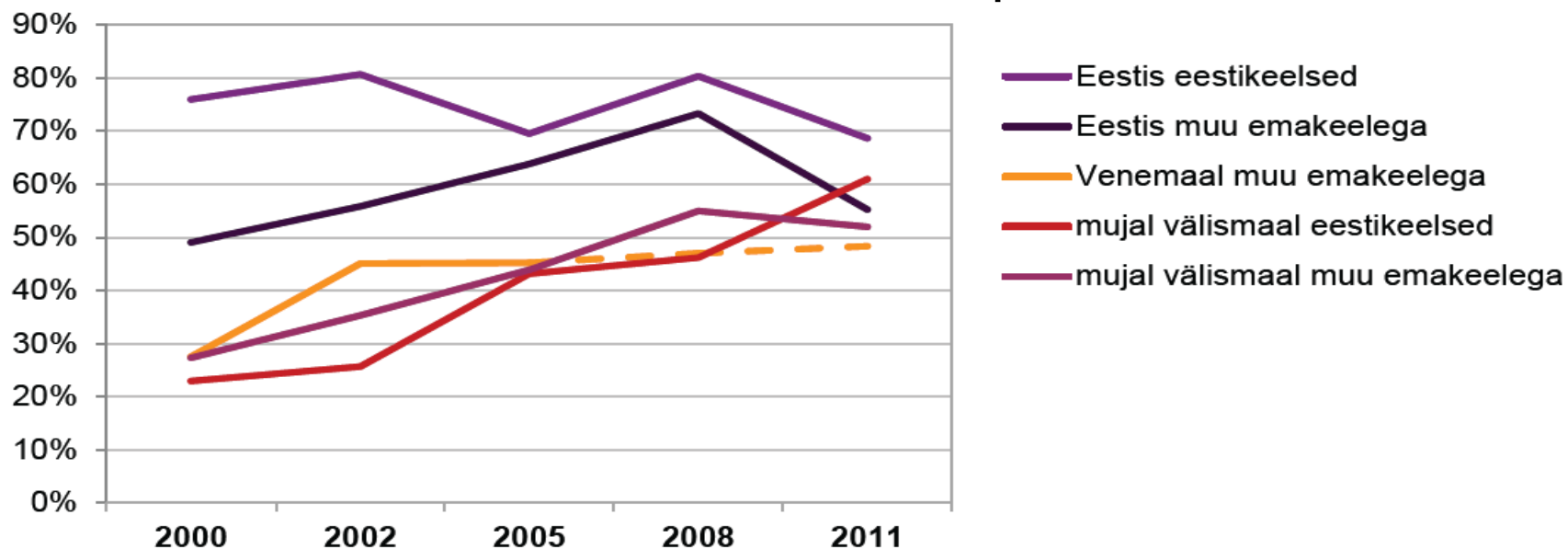
- ...kuigi hoiakud pole nii positiivsed kui majanduskriisi eelsetel aastatel, on ühiskonna meelsus võrdlemisi soodne lõimumispoliitikaga konstruktiivseks edasiminekuks.
- Eestis elavaid teistest rahvustest inimesi ei saa lõimumispoliitikas käsitleda ühtse 'venekeelse elanikonnana'.
- Kuus lõimumispoliitika(te) potentsiaalset siht- ja sidusrühma:
 - 5 rühma: varasemad sisserännanud, kes eristuvad vastavalt lõimituse määrale eri dimensioonides
 - Uusimmigrandid
- Olulisemad (jätkuvalt) tähelepanu ja ressursse vajavad küsimused valdkonniti

TÖÖTURG

Tööturg: töötus ja hõive

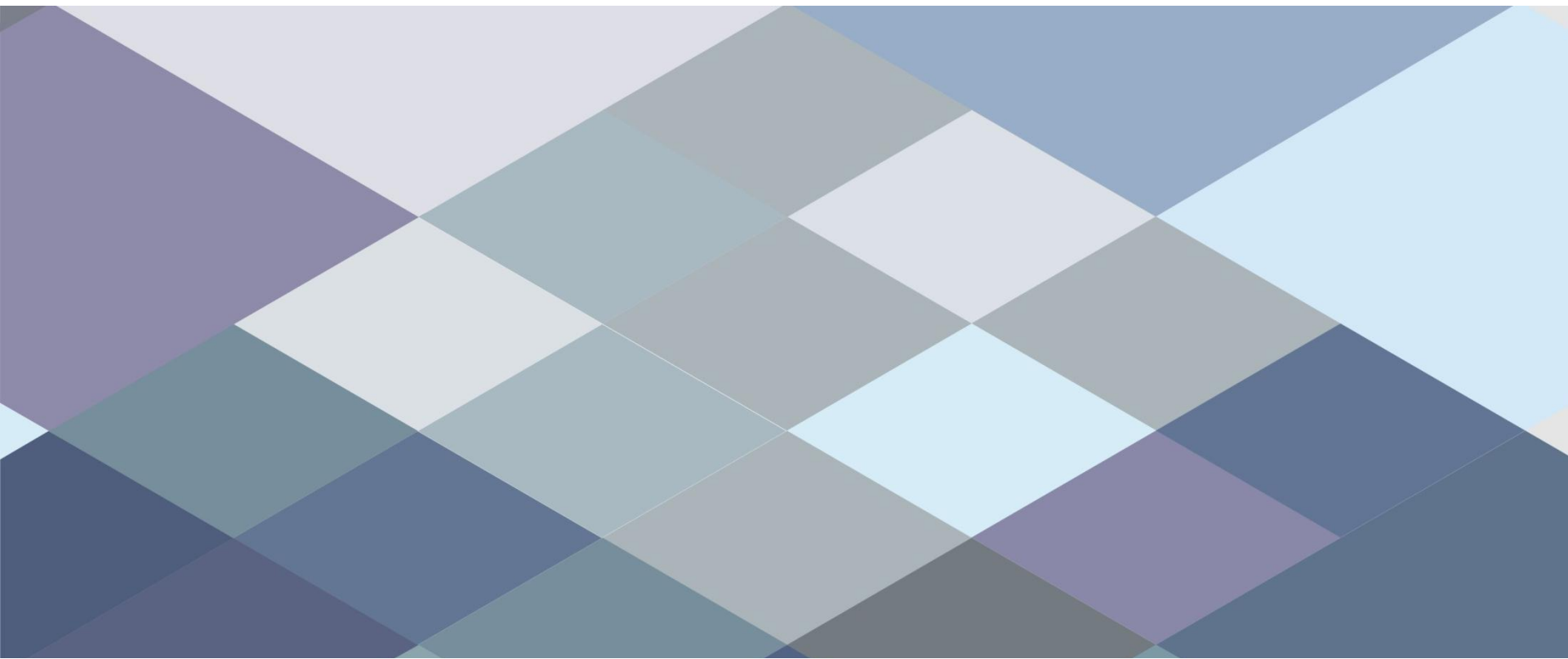
- Majandussurutise perioodil on **suurenenud rahvuslikud erisused tööhõives.**
- Eestlaste ja teistest rahvustest inimeste töötuse määra erinevus on suurem kui kriisieelsetel aastatel
- Pidevalt hõives olevate inimeste osakaal perioodil 2007-2010 eestlaste seas kahanenud 6%, teistest rahvustest töövõtjate seas 11% võrra.
- Ootused Eestis tööd leida on muutunud pessimistlikumaks.

Tööturg: probleemsemad grupid

- **Pikaajalised sinikraedest** töötud
 - algtaseme keeleõppe fookuse viimine kodakondsuse saamiselt töölesaamisele ja tööturul hakkamasaamisele
 - erinevate tööturumeetmete kombineerimine: lõimitud keeleerisalane ümberõpe ja (uute) sotsiaalsete oskuste õpe
 - täismahus info kättesaadavus vene keeles nii riigi, KOV kui ka erinevate projektidega seotud allikatest
- **Noorte ja haritute** karjäärivõimalused, eestlastega võrdsete võimaluste saavutamine tööturu tippkohtadele pääsemiseks
 - **kõrgtaseme keeleoskuse arendamise** (keelekorrektsiooni) võimalused
 - vajadus ette valmistada õpetajaid
 - initsieerida/toetada vabahariduslikke süsteeme (nt keeleklubid, mentorisüsteemid töökohtadel vms, et turul tekiks vajadustele vastav pakkumine.

HARIDUS

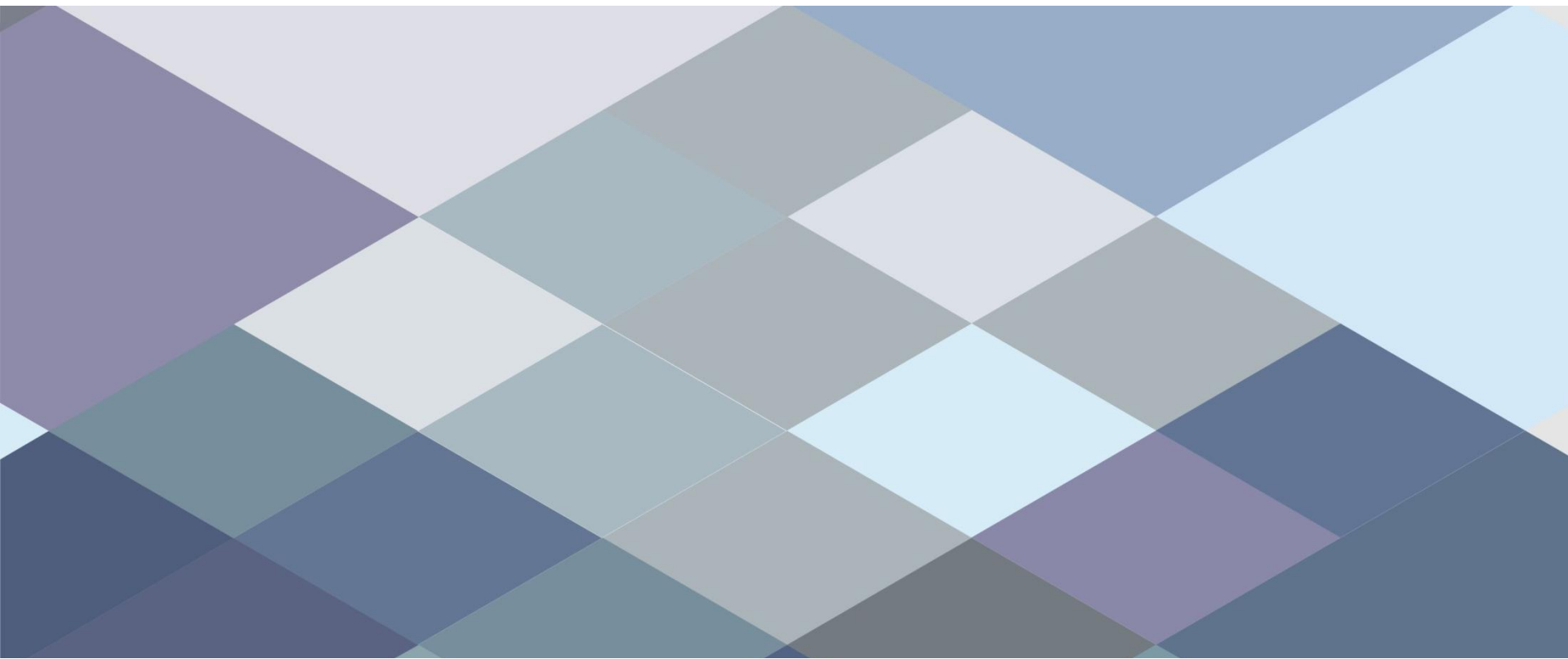
Haridus: ootused ja orientatsioonid

- Teistest rahvustest elanikkonna haridusootustes selginenud kaks suunda: kutseharidus (2008 12% → 2011 26%) ja kõrgharidus (2008 39% → 2011 50%)
- Kasvanud on eestikeelse kõrghariduse eelistus vene emakeelega elanikkonna seas (2008 19% → 2011 26%)
- Kasvanud venekeelsete vastajate toetus eestikeelsele või eesti/vene kombineeritud põhikoolile (kokku 52%).
- Varane algus - kasvav soov keeleliselt lõimitud koolieelsete lasteasutuste järele:
 - ühine eestikeelne lasteaed, kus on teistest rahvustest laste jaoks nende emakeelt valdavad abikasvatajad (2008 59% 2011 65%; eestlastest pooldab 70%) .
- Lasteaedade abiõpetajate ettevalmistus vajab siis täiesti uut lähenemist ja ressursse
- Kohaliku omavalitsuse vastutus?

Haridus: gümnaasiumid & õpetajad

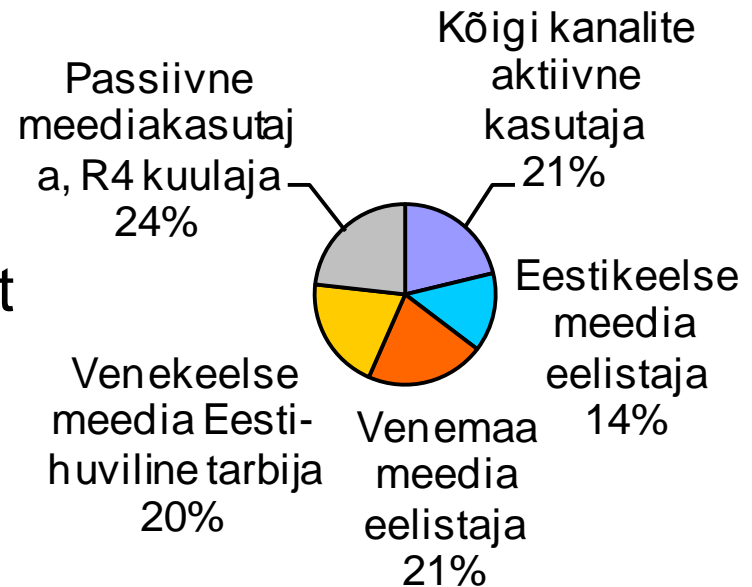
- Koolide ja õpetajate – ka vähem aktiivsete ja innukate - kaasamine terviklike haridusmuutuste protsessi. Sisuliste eesmärkide selgitamine, (ideaalis) sotsiaalse innovatsiooni stimuleerimine; õpetajatele toetuse pakkumine, nt
- IKT vahendid eestikeelses õppes, mis võimaldavad kasutada individuaalseid ja interaktiivsemaid meetodikaid.
- Virtuaalsed võrgustikud õpetajate/õpilaste omavaheliseks suhtluseks.
- Õpetajate keeleoskuse arendamine lõimitult kommunikatiivsete, rühmade ja protsessijuhtimise oskuste arendamisega, mis aitaks paremini toime tulla erineva eesti keele oskuse tasemega õpilaste õppetöö korraldamisega klassis.
- Õpetajate koolitus on lõimumiskavas olemas, kuid seda tuleks konkretiseerida.

MEEDIA

Personaalsed inforuumid

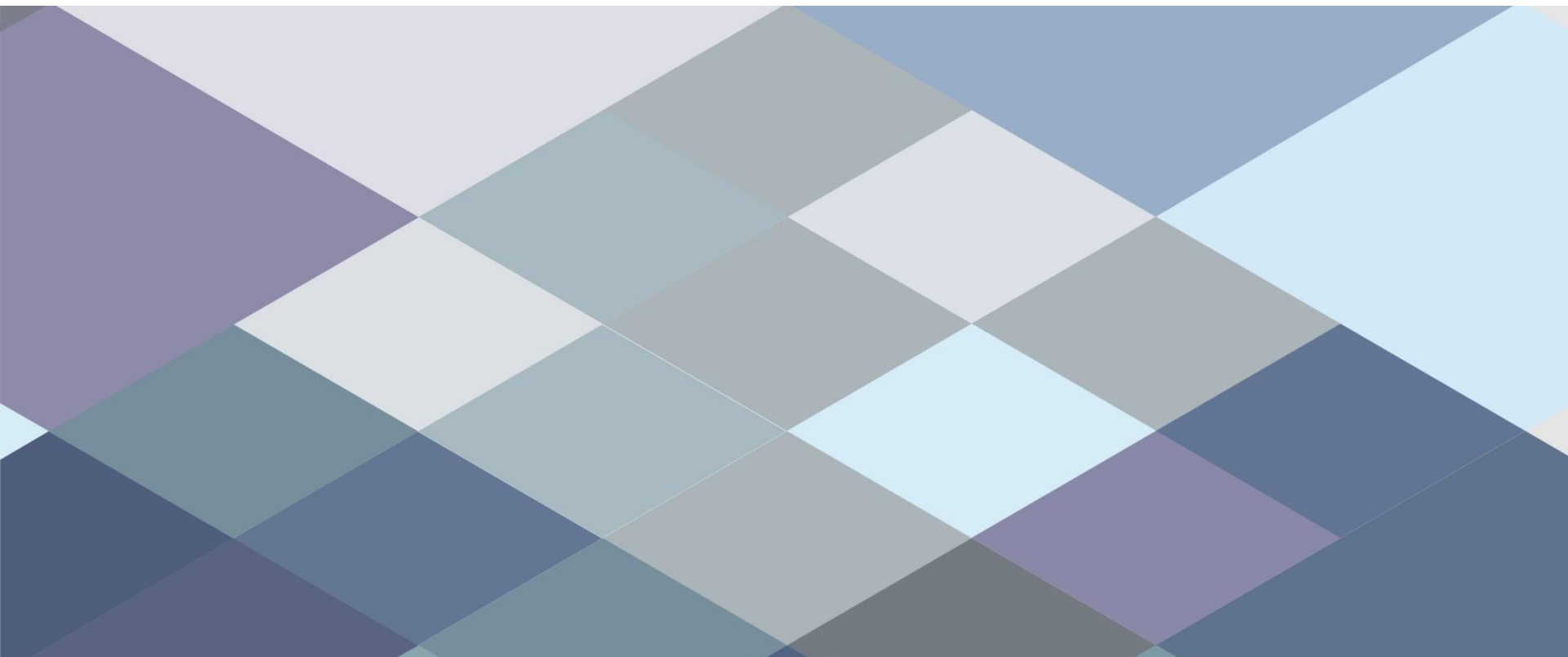
- Kolmandik venekeelsest elanikkonnast on pidevalt ka eesti meedia mõjuväljas
- Vaatamata nende kriitilisusele tuleks suurendada nende osalust eesti meediaruumis esinejate, autorite ja tegelastena, mitte ainult auditooriumina.
- Venemaa meedia kasutajate seas väga oluline R4 tegevus.

Ka Venemaa meediale orienteeritute jaoks pakub huvi igapäevaste olude ja probleemide käsitlemine kohalikes venekeelsetes kanalites.

Hoiakud vene ja eesti arvamusliidrite sagedasema esinemise suhtes vastavalt eesti ja venekeelses meedias on positiivsed

KODANIKUÜHISKOND

Kodanikuühiskond & lõimumise sidusrühmad

- Ühistes vabaühendustes osalemise suurim takistus on ebapiisava keeleoskuse häbenemine, oma keelekeskkonna eelistamine ja vabaühenduste tegevuste kohta venekeelse informatsiooni puudumine.
- Eesti katusorganisatsioonid võivad olla oluliseks lõimumispoliitika sidusgrupiks (kogemused, info levitamine)
- Eesti katusorganisatsioonid on passiivselt avatud, kuid vajavad tuge valmisoleku realiseerimiseks
 - Toetada ühendusi, kes kaasavad ja värbavad liikmeteks vene jm emakeelega elanikkonda.
- Venekeelsetel ühendustel vajadus koolituse ja nõustamise järele (baasvõimekuse tõstmine)
- Läbi toetusmehhanismide saab tagant tõugata ühenduste omavahelist koostööd ja võrgustumist.

Küsimused?

Viited ajakirjanikele

- Kodakondsus ja poliitiline enesemäärang. Marju Lauristin, TÜ.
- Kodanikeühiskond. Maiu Uus, Praxis.
- Rahvustevahelised kontaktid, hoiakud, sallivus. Külliki Seppel, TÜ.
- Tööturg ja sellega seotud koolitusvajadused. Kirsti Nurmela, Praxis.
- Haridus. Anu Masso, TÜ & Laura Kirss, Praxis.
- Hoiakud Eestist lahkumise suhtes. Anu Masso, TÜ.
- Meediakasutus ja personaalne inforuum. Peeter Vihalemm, TÜ.
- Keelekasutus ja -oskus. Triin Vihalemm, TÜ.
- Etnokultuuriline identiteet. Triin Vihalemm, TÜ.
- Uusimmigrandid. Tanja Kriger, TNS Emor.
- Lõimumise regionaalsed eripärad. Esta Kaal, TNS Emor.
- Lõimumispoliitika siht- ja sidusrühmad & arengustsenaariumid. Marju Lauristin, TÜ. (järgmine ettekanne)

LÕIMUMISPOLIITIKA(TE) SIHT- JA SIDUSRÜHMAD

Autor:

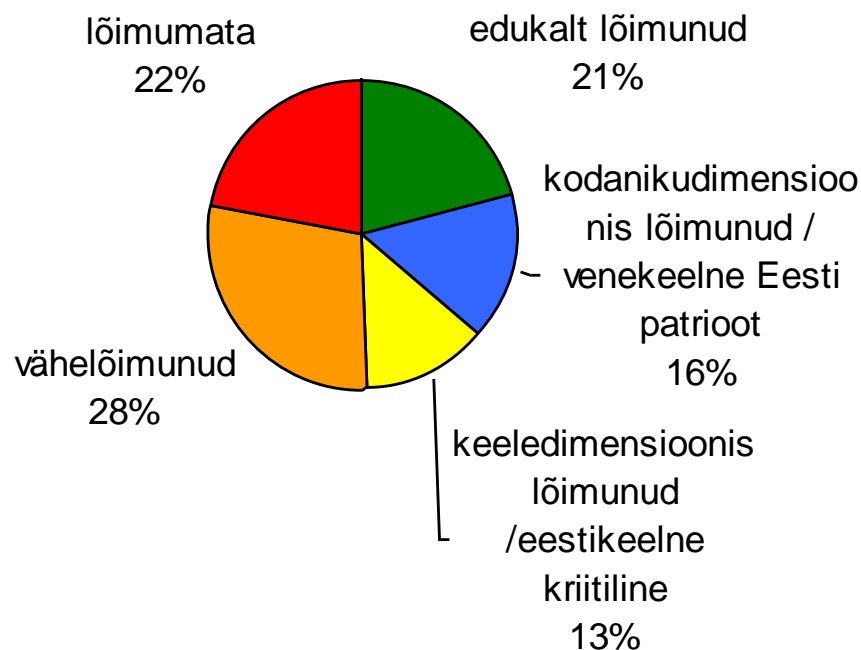
Marju Lauristin

Lõimumismustrite selgitamine klasteranalüüsi abil

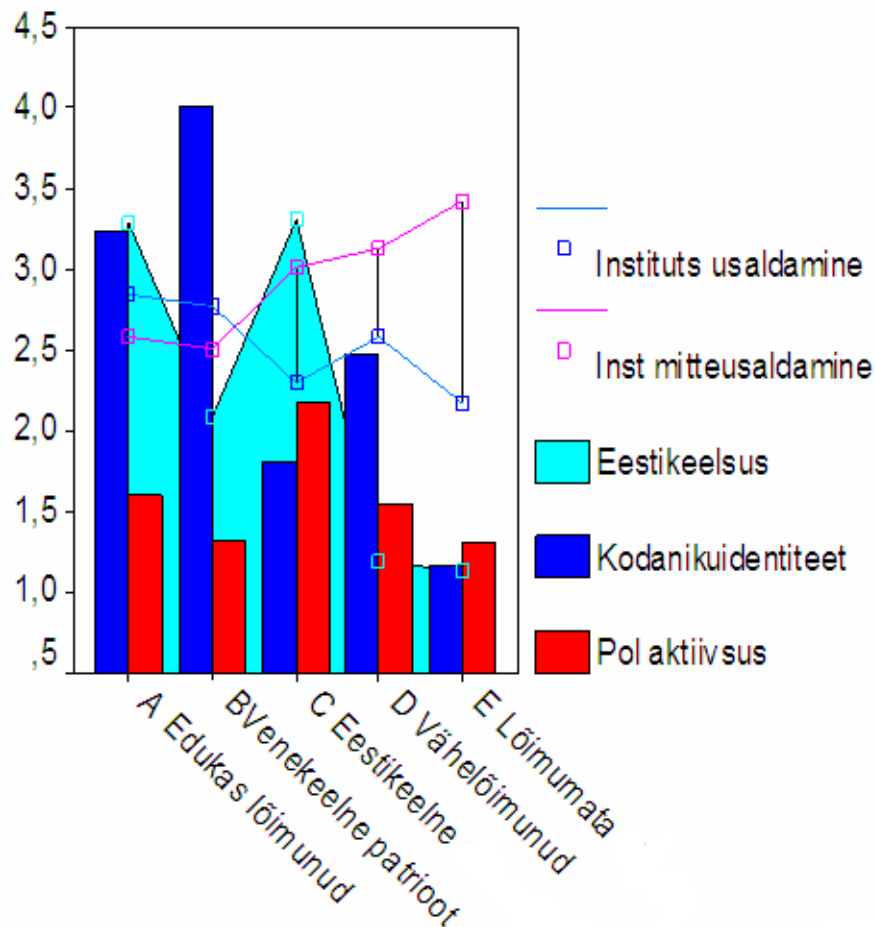
- Selleks, et täpsemini kirjeldada lõimumisprotsessi sisulisi tulemusi, moodustasime kolme lõimumisdimensiooni (keelelist, poliitilist ja sotsiaalset) mõõtvad indeksid:
 - 'kodanikudentiteet' (kodakondsuse omamine + omandamise soov+ kuuluvus põhiseadusliku Eesti rahva hulka +Eesti ainsa kodumaana) ,
 - 'eestikeelsus' (eesti keele oskus + aktiivne kasutamine suhtluses)
 - 'osalus' (valimisaktiivsus+ alternatiivsed poliitikas osalemise vormid+Eesti riigi usaldamine)
- Nende kolme indeksi väärtuste kombineerumisest moodustati klasteranalüüsi teel nn lõimiklastrid, mis kirjeldavad viit erinevat lõimumismustrit: A ühtlaselt tugevat multidimensionaalset, B tugeva kodanikusuhte keskset, C hea keeleoskuse keskset, D nõrka kodakondsuskeskset ja E igas dimensioonis puudulikku.

Lõimiklastrite proportsioonid ja nimetused

- A klaster 21% multidimensionaalne **'edukalt lõimunud'**
- B klaster 16% kodanikuidimensioonis lõimunud **'venekeelne Eesti patrioot'**
- C klaster 13% keeledimensioonis lõimunud **'eestikeelne kriitiline'**
- D klaster 29% nõrga kodanikuidentiteediga **'vähelõimunud'**
- E klaster 22% passiivne kodakondsuseta ja keeleoskuseta **'lõimumata'**

Klastrite iseloom lõimumisdimensioonide alusel

A. EDUKAS LÕIMUNU: kõrge kodakondsus ja keeleoskus, institutsionaalne poliitiline osalus (valimised), kõrge usaldus (osakaal 21%)

B.VENEKEELNE EESTI PATRIOOT: eriti tugev kodanikuidentiteet (90% EV kodakondsus , tugev samastumine Eestiga), vähene keeleoskus, kõrge usaldus (osakaal 16%)

C.EESTIKEELNE KRIITILINE: väga hea keeleoskus, madal kodanikuidentiteet, kõrge poliitiline aktiivsus, sh protestiaktisioonides ja kampaaniates osalemine, madal usaldus, etniline mitmikidentiteet, 50/50 kodakondsus (osakaal 13%)

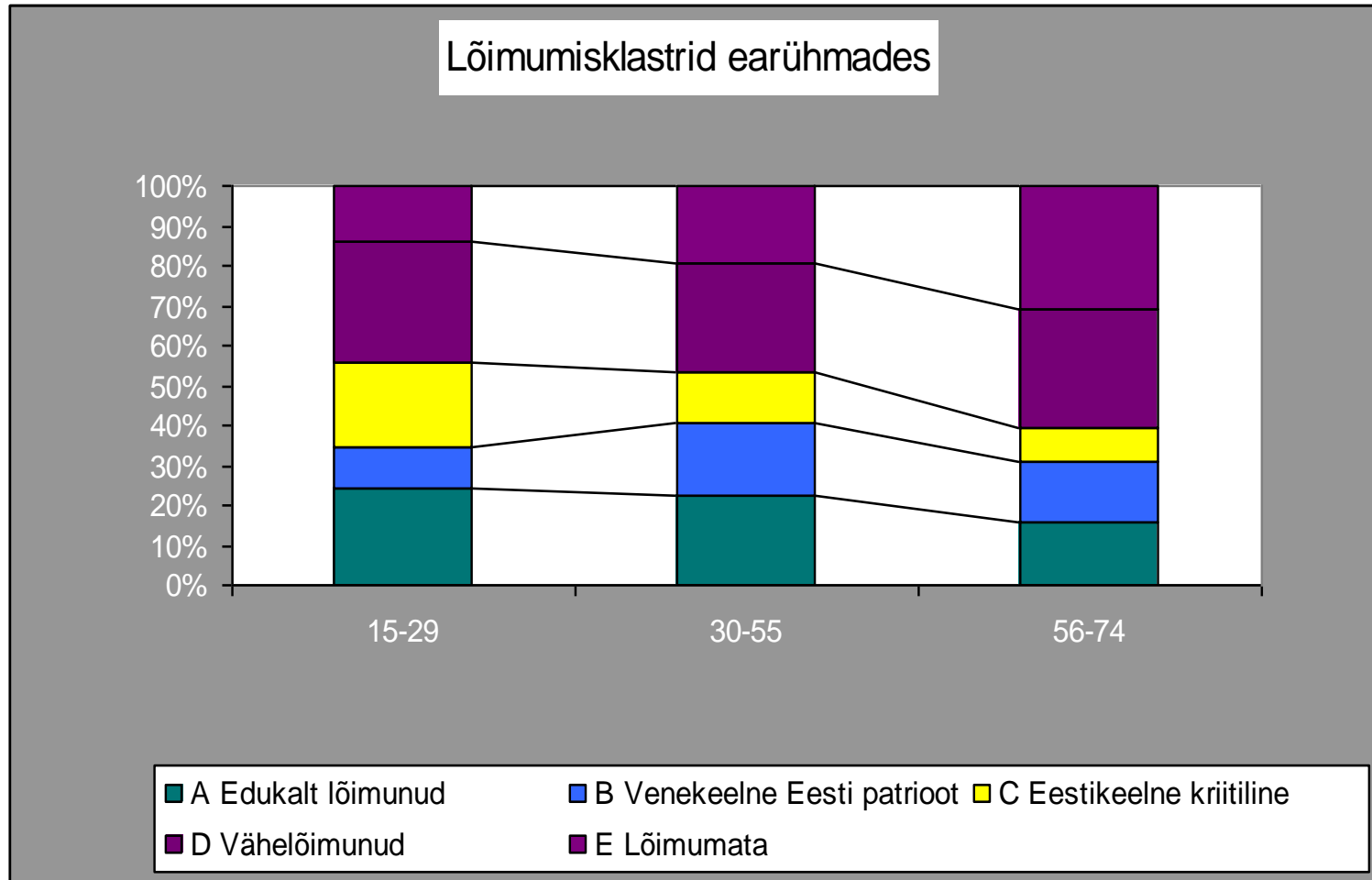
D.VÄHELÕIMUNUD: keskmine kodanikuidentiteet, keskmine aktiivsus KOV valimistel, puudulik keeleoskus, usaldamatus, määratlemata kodakondsus (osakaal 28%)

E. LÕIMUMATA: puudub nii seostumine Eestiga kui keeleoskus, passiivne, usaldamatu, Vene kodanik (22%)

Lõimiklastrite koosseis

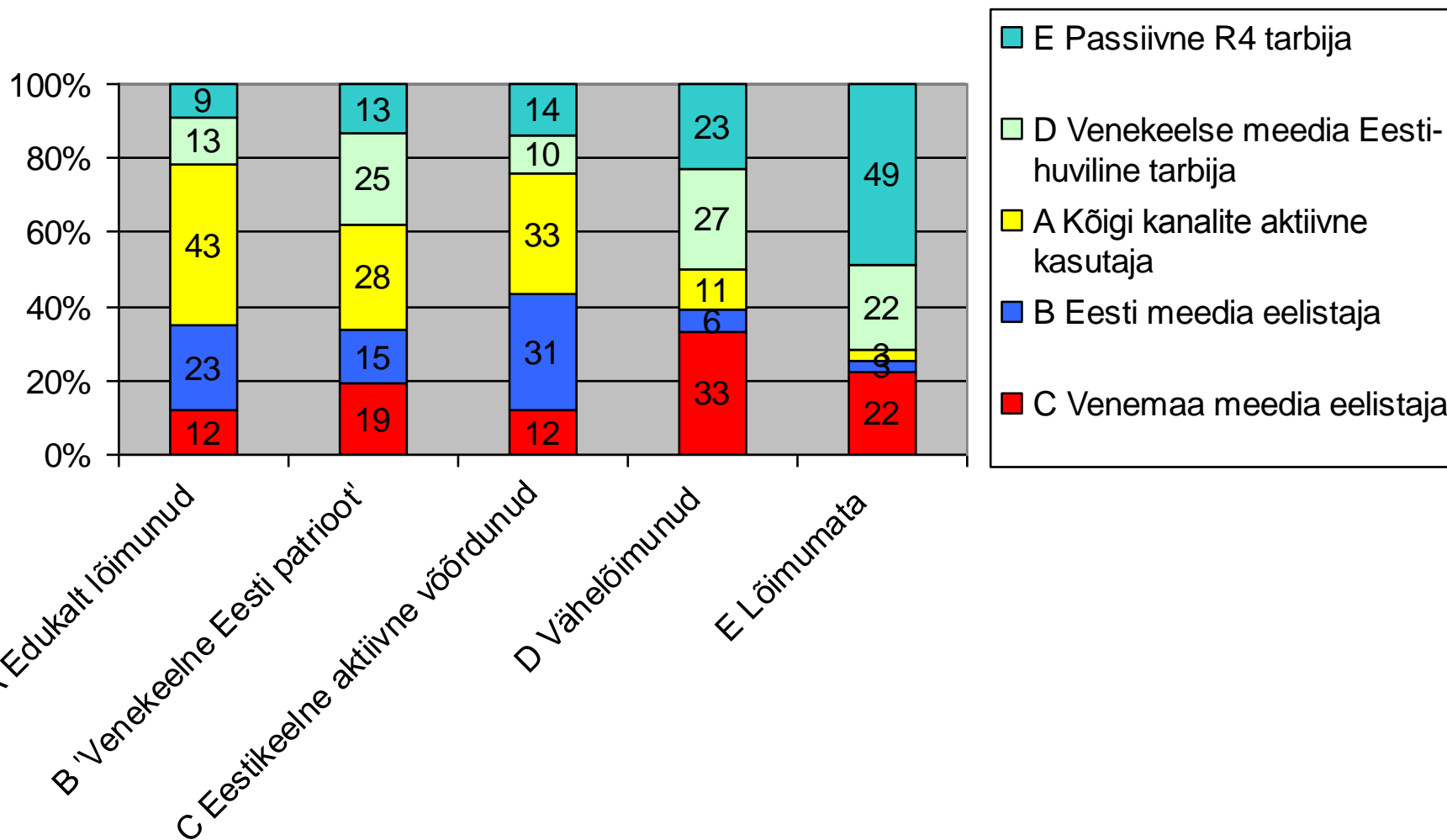
		Lõimiklaster				
		A	B	C	D	E
VASTAJA SUGU	mees	41	45	48	45	55
	naine	59	55	52	55	45
VANUS	15-24	12	7	23	16	6
	25-34	27	17	29	16	13
	35-49	26	33	24	20	24
	50-64	28	31	22	33	34
	65-74	7	13	3	15	24
HARIDUS (3)	põhiharidus	8	7	20	12	28
	keskharidus	61	69	53	77	62
	kõrgharidus	32	24	27	11	10

Kõige suurem oht peitub noorte võõrdumises: mittelõimunuid on noorte seas kaks viiendikku, lõimumine toimub sageli protesti-identiteediga C-tüübi kohaselt, eesti keele oskamine ei too kaasa tugevamat samastumist Eestiga.

Lõimunud ja lõimumata klastrite infovälja erinevus

Meediatarbimise tüübid lõimiklastrites

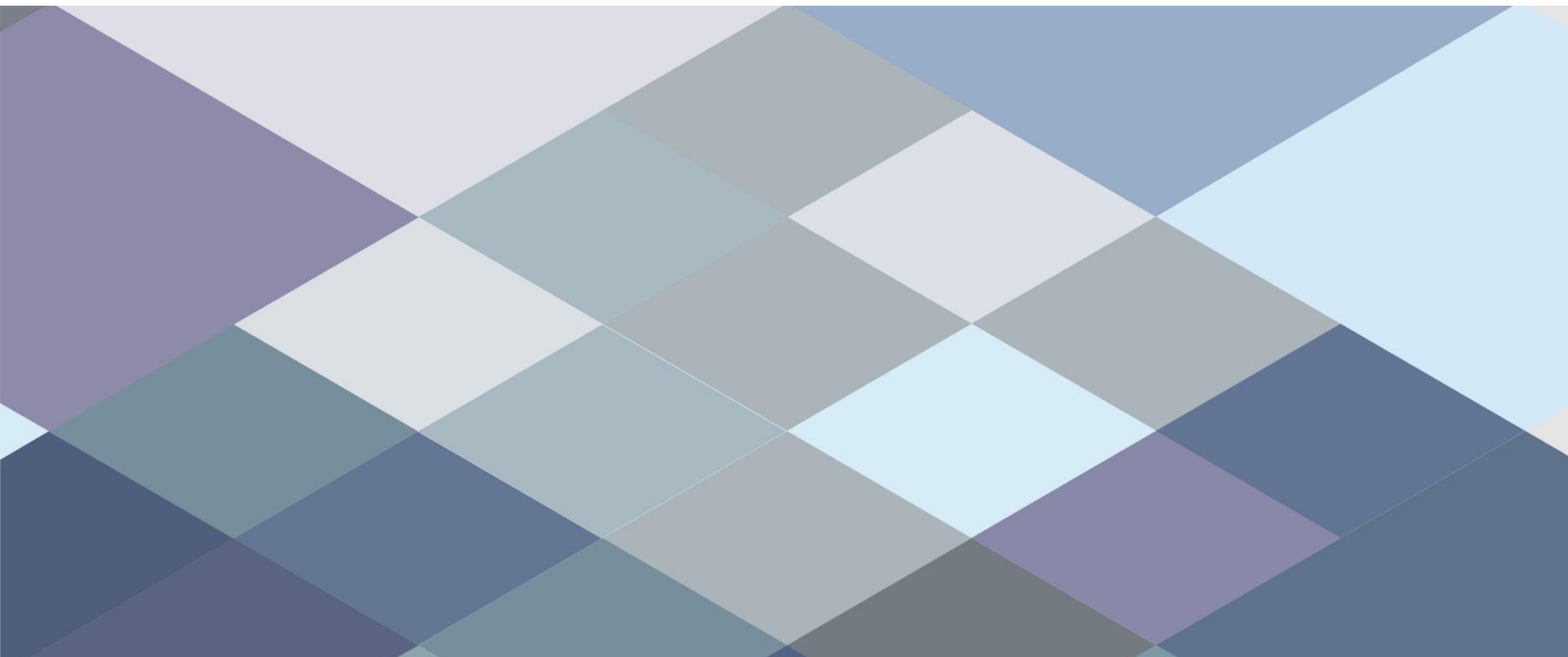
Siht- ja sidusrühmade eristamine tegevuskavades

- Põhilised **sidusrühmad** klastrites A ja B: kujundada arvamusliidreid läbi meedia, kaasata otsustusprotsessi, tunnustada avalikkuse ees, kujundada partneriteks ja 'sillaehitajateks' Lasnamäel, Maardus, Ida Virumaal. Mitte tõrjuda ja solvata 'vaenuliku venelase' stereotüüpide kasutamisega või lõimumisprotsessi objektina kohtlemisega
- **B kui sihtrühm:** motivatsioon ja võimalused keelõppeks ja aktiivseks keelekasutuseks, kaasamine eestikeelsesesse keskkonda läbi erialste ja huvialaste suhtlusvõrgustike
- **Sihtrühm C:** võita usaldus läbi avatud dialoogi ja diskussiooni, mitte eemale tõugata aprioorse kahtlustamise ja umbusuga, anda eneseteostusvõimalusi läbi meeskonnatöö. Tõsta Eesti prestiiži, tutvustada Eesti võimalusi teiste riikidega võrreldes. Arutada avameelselt ja kriitiliselt 'raskeid' probleeme.
- **Sihtrühm D:** töökoha kui lõimimiskeskonna rolli teadvustamine tööandjate poolt, ümber- ja täiendõppes sotsiaalsete oskuste arendamine, eesti keele õppe ja eksami metoodika kohandamine nende tagasihoidlikumatele õppimisvõimetele.

Uusimmigrandid

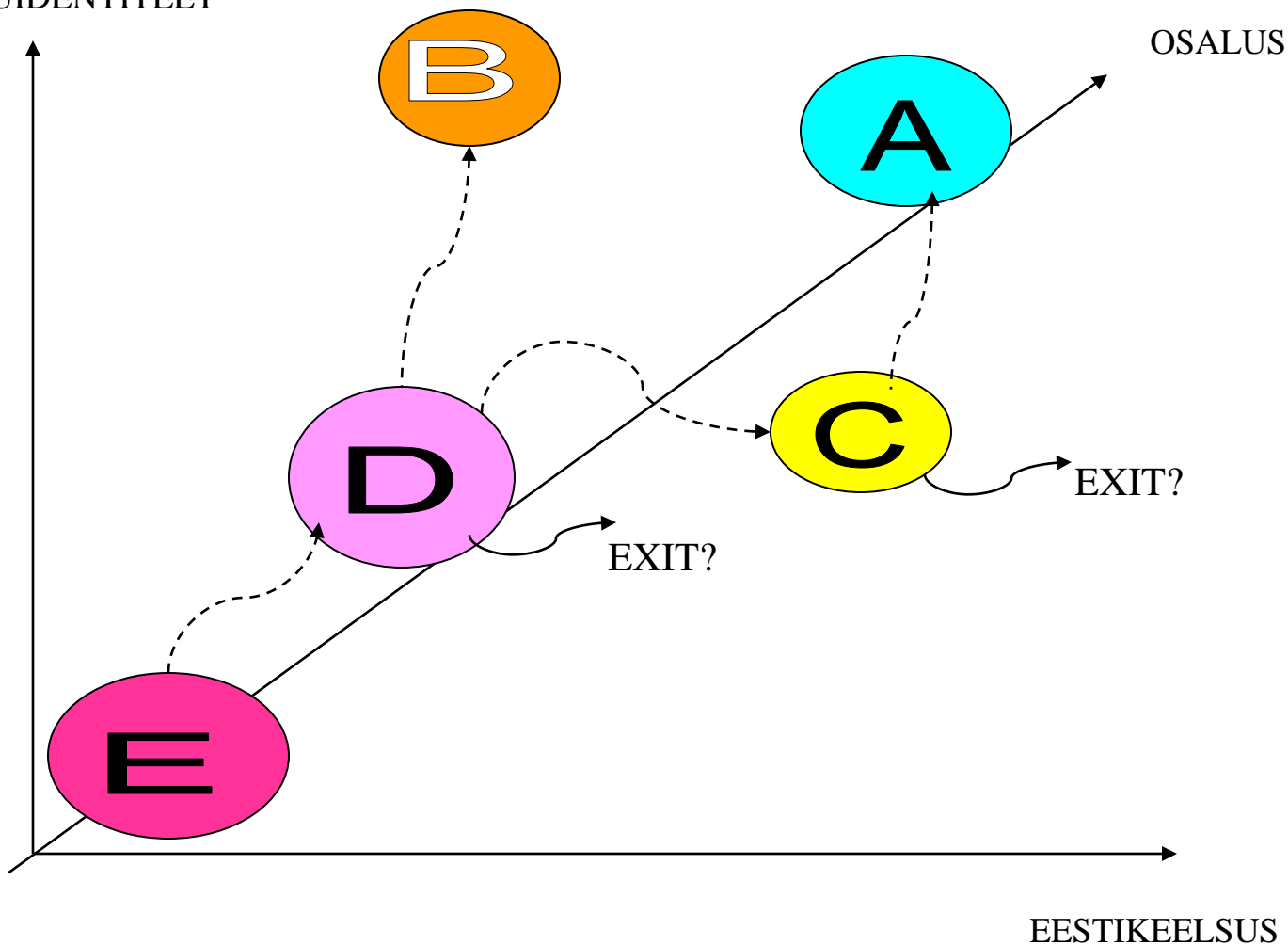
- Kõige suurema kohanemismotivatsiooniga on perekonnaimmigrandid. Nad vajavad ka enam tuge sotsiaal-majandusliku lõimumise valdkonnas ja töökoha leidmisel.
- Eesti keele õppe takistused:
 - Adekvaatse info puudumine keelekursuste/õpe kohta.
 - Eesti keelt pole sageli võimalik õppida inglise keele baasil.
 - Omafinantseeringu nõue keeletaseme tõstmisel.
 - Keeleõppega lõimitult kohalikuks kontekstis suhtlemise- ja asjaajamiskultuuri õpe.
- Kohaliku meedia kasutuse harjumust ei ole, info kohalejõudmine KOVi ja erinevate projektide tasandil halb.
- Kogemus suhtlemisel – ei tõrjuta.

STSENAARIUMID. KOKKUVÕTE.

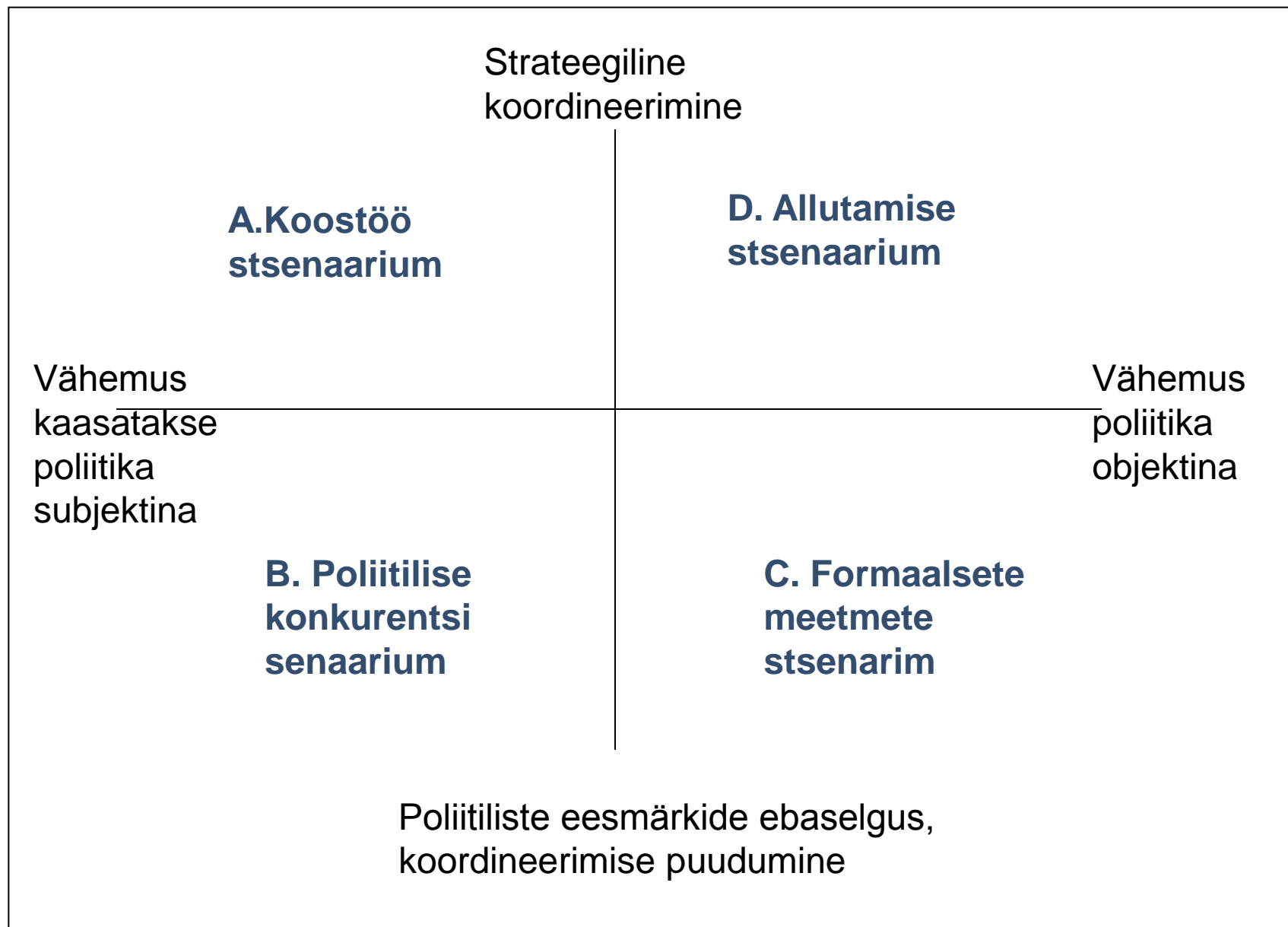

Lõimklastrite asetus ja võimalik dünaamika kolmedimensioonilisel lõimumisväljal

KODANIKUIDENTITEET

Lõimumispoliitika valikud ja stsenaariumid

4 stsenaariumit

- **A. Koostöö.** Ühtne lõimumispoliitikat koordineeriv keskus, sidusrühmi kaasav strateegia välja töötamine ja rakendamine. Olulised otsused konsensuslikud ja viiakse sihtrühmade poolt konstruktiivselt ellu. Võimalik ka oluliste muutuste ja uute paradigmade rakendamine. Võimaldab vähendada võõrdumist ja turvariske, suurendab inimvara efektiivsust
- **B. Poliitiline konkurents.** Teatud vähemuste rühmad ja nendega koos tegutsevad poliitilised jõud saavutavad hajusas lõimimisruumis liidripositsiooni ja kasutavad seda oma poliitilistel eesmärkidel. Valikuline ja subjektiivne lõimumise sisu ümberdefineerimine ja vahendite omakasupüüdlik kasutamine ühtede poolt, teiste võõrdumine ja vastandumine. Võimendab konflikte ja suurendab seesmisi turvariske
- **C. Formalism.** Hajus, konkreetse vastutuse ja kindlate strateegiliste eesmärkideta formaalsete tegevuste kogum, mis viib mõningate positiivsete muutusteni. Poliitilise tahte puudumine eesmärkide saavutamiseks, venitamine otsuste elluviimisega, sihtrühmade umbusk ja vaikne vastutegevus. Suurendab passiivsust ja formalismi ning viib aktiivsemate lahkumiseni ja inimvara kadudeni. Turvariskid seotud ükskõiksuse ja abitusega
- **D. Allutamine.** Lõimumispoliitika normatiivne, vähemuste seisukohti ja tegelikke probleeme vähe arvestav. Elluviimine takerdub sihtrühmade vastuseisu ja poliitilistesse erimeelsustesse, oluliste muutuste saavutamine raskendatud, tulemuste hindamine formaalne. Vastuseisu kumuleerumisel suurendab nii seesmisi kui väliseid turvariske ja soodustab inimvara kadusid

Järeldused lõimumispoliitika edasiseks arenguks

Lõimumispoliitika vajab diferentseerimist ja partnerite laiemat kaasamist

- Senine lõimumispoliitika, mis oli suunatud 'venekeelsele elanikkonnale' või 'määratlemata kodakondsusega isikutele' kui sotsiaalselt umbmäärastele riikliku poliitika objektidele, peaks asenduma probleemikeskse, iga sihtrühma jaoks spetsiifilistele valdkondadele ja eesmärkidele fookusseeritud tegevusega
- Lõimumispoliitika subjektiks ei saa olla ainult riik, vaid subjektideks on ühelt poolt erinevad teistest rahvustest elanikkonna esindajad (keda iseloomustasime analüütiliste 'lõimiklastrite' alusel), teiselt poolt riigi institutsioonid ja kolmanda osapoolena kodanikuühiskond ja muud avalikus elus tegutsevad institutsioonid ja ühendused (sh kohalikud omavalitsused, erakonnad, tööturu partnerid jm).

Lõimumispoliitika strateegiline koordineerimine

- Valdkondliku ja piirkondliku eripära arvestamine tugevneb
- Diferentseeritud ja kaasav lõimumispoliitika vajab riigi tasemel strateegilist partnerit, et tagada eesmärkide kooskõla ja efektiivsuse refleksioon
- EL teised riigid teostavad lõimumispoliitika koordineerimist ja vähemustega dialoogi nii valitsuse tasandil kui parlamendi komisjoni tasandil
- Kuna suurenema peaks dialoog omavalitsuste ja kodanikuühiskonnaga, võiks parlamentaarne tasand Eestis olla koordineerimisse efektiivsemalt kaasatud
- Probleemide erineva sisu tõttu oleks vajalik arendada probleemide sisust lähtuvat erinevate ministeeriumide, omavalitsuste ja kodanikuühiskonna partnerite vahelist koostööd

VESTLUSRING

Prof Marju Lauristin, Tartu Ülikool

Prof Triin Vihalemm, Tartu Ülikool

Irene Käosaar, Haridus- ja Teadusministeeriumi
üldharidusosakonna juhataja

Anne-Ly Reimaa, Kultuuriministeeriumi asekanstler

Erkki Koort, Siseministeeriumi sisejulgeoleku asekanstler

Riho Rahuoja, Sotsiaalministeeriumi asekanstler